

สภาพการจัดบริการสุขภาพและความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

The States of Health Services and Needs of Students at
Rajamangla University of Technology, Isan

สมภาพ อนันตศานต์ (Somporn Anuntasarn) *

ดร.ทวีชัย บุญเต็ม (Dr. Thaveechai Bunterm) **

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการจัดบริการสุขภาพและความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงและระดับปริญญาตรี ทั้ง 5 วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตกาฬสินธุ์ วิทยาเขตสุรินทร์ และวิทยาเขตอุบลราชธานี ที่ลงทะเบียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 และได้เข้ารับการบริการสุขภาพจากแผนกพยาบาลประจำวิทยาเขต จำนวน 388 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพและความต้องการการบริการสุขภาพ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยหาค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t - test) การทดสอบค่าเอฟ (F - test) และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's method) ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นนักศึกษาเกี่ยวกับ สภาพการจัดบริการสุขภาพ จำแนกตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษา และวิทยาเขตที่นักศึกษาสังกัด อยู่ในระดับปานกลาง
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษา และวิทยาเขตที่นักศึกษาสังกัด อยู่ในระดับมาก
3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพ และความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษา

3.1 ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพ จำแนกตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษา และวิทยาเขตที่นักศึกษาสังกัด ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: สภาพการจัดบริการ ความต้องการ การบริการสุขภาพ

Key Words: States of management service, Needs, Health Services

* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

3.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษา จำแนกตาม
ตัวแปร เพศ ระดับการศึกษาและวิทยาเขตที่นักศึกษาสังกัด ไม่แตกต่างกัน

ABSTRACT

The objectives of this research were to study and compare the states of health services and needs of students at Rajamangla University of Technology, Isan. The sample were the certificate level students and high level of vocational certificate and bachelor's degree students from 5 campuses including North-eastern Campus, Khon Kaen Campus, Kalasin Campus, Surin Campus, and Sakol Nakorn Campus. They enrolled in the second semester of 2006 academic year and received health service from nursing division of the campus, total of 388 persons.

The instrument was the questionnaire asking opinion regarding to states of management and needs of health services. Data were analyzed by calculating percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test. Pair comparison test was found by using Scheffe's method at .05 significant level. The research findings found that :

1. For the opinion regarding to states of student's health services as classified by gender, educational level, and campus where they studied, it was in "Moderate" level.
2. For the opinion regarding to needs of health services of students as classified by gender, educational level, and campus where they studied, it was in "High" level.
3. For the comparison of opinion regarding to management states and needs for Health services of students :

There was no significant difference in the opinion regarding to management states of health services of students as classified by gender, educational level, and campus where they studied.

There was no significant difference in the opinion regarding to needs of Health services of students.

1. บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทย กำลังพัฒนาประเทศเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงนี้ย่อมทำให้ประชาชนประสบกับปัญหาด้านสาธารณสุขที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากผลของโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาการเจริญเติบโตของเมือง การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และพฤติกรรมที่ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนโดยตรง (ธวัชชัย วรพงศธร, 2545)

ซึ่งเป็นผลทำให้สถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ ประสบปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของนักศึกษาไปด้วย เนื่องจากเป็นที่รวมของนักศึกษาจากแหล่งต่างๆ ในชุมชน นักศึกษาเหล่านี้มีพื้นฐานทางสุขภาพที่แตกต่างกันไปทั้ง ด้านความรู้ ความเชื่อ และการปฏิบัติตน จากปัญหาดังกล่าวได้มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาวะสุขภาพของนักศึกษาในประเทศไทย พบว่ายังมีนักศึกษาอีกเป็นจำนวนมากที่มีปัญหาทางสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับพัชรี คูวิจิตรจารุ (2539) ที่พบว่าปัญหาในระดับมากของการบริการสุขภาพของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ได้แก่ ไม่มีแพทย์เพียงพอในการรักษาพยาบาล เวลาที่แพทย์ให้บริการไม่เหมาะสม ไม่มีรพพยาบาลฉุกเฉินไว้บริการนักศึกษาที่เจ็บป่วย รวมถึงไม่มีการติดตามผลการรักษาพยาบาลให้กับนักศึกษา จึงมีความจำเป็นจะต้องจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในสถานศึกษาประกอบด้วย การจัดสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ การจัดบริการสุขภาพ และการสอนสุขภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และ การปฏิบัติตน ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษามีสุขภาพอนามัยดีในที่สุดต่อไป (สุชาติ โสมประยูร, 2526)

สำหรับการจัดบริการสุขภาพในสถานศึกษา จัดได้ว่าเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของสถานศึกษา เพราะจะช่วยให้นักเรียนนักศึกษามีความเจริญงอกงามไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ตรงตามความต้องการทางการศึกษา (Education needs) และความต้องการทางการแพทย์หรือการรักษาพยาบาล (Medical needs) ไปด้วยพร้อมๆ กัน การที่นักเรียนนักศึกษามีโอกาสได้รับการบริการสุขภาพอย่างสมบูรณ์ครบถ้วน จะช่วยให้ทุกคนมีสุขภาพดี หากจะมีโรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้น ก็ยังมีโอกาสได้รับการตรวจรักษาและแก้ไขได้อย่างถูกต้องและทันทั่วทั้งที่ นอกจากนั้นยังเป็นการช่วยสร้างสุขนิสัยที่ดี ในการสำรวจตรวจสอบร่างกายของตนเอง (สุชาติ โสมประยูร, 2526)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตนักศึกษาด้านช่างอุตสาหกรรม ด้านบริหารธุรกิจ รวมถึงด้านเกษตรกรรม นักศึกษามีความหลากหลายทั้งด้านลักษณะความเป็นอยู่ พฤติกรรมการเรียน รายได้ผู้ปกครอง ซึ่งอาจทำให้ความต้องการขั้นพื้นฐานต่างๆ รวมถึงความต้องการการบริการสุขภาพแตกต่างกันไป นอกจากนี้โครงสร้างการบริหารงานของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ประกอบด้วย 5 วิทยาเขต ซึ่งในแต่ละวิทยาเขตมีการกำหนดนโยบายการบริหารงาน ที่เกี่ยวกับการจัดบริการสุขภาพให้กับนักศึกษามีความแตกต่างกัน ทั้งด้านการจัดเจ้าหน้าที่บุคลากร งบประมาณ สถานที่ตั้งของแผนกงานพยาบาล จึงทำให้สภาพการจัดบริการสุขภาพให้กับนักศึกษาไม่เหมือนกันและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาวิจัยถึงสภาพการจัดบริการสุขภาพและความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษา เพื่อให้ทราบถึงสภาพการจัดบริการสุขภาพและความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษา รวมทั้งเพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างสภาพการจัดบริการสุขภาพและความต้องการการบริการสุขภาพ ระหว่างนักศึกษาชายกับนักศึกษาหญิง ความแตกต่างระหว่างนักศึกษาที่เรียนในระดับการศึกษาต่างกัน และนักศึกษาที่สังกัดในวิทยาเขตที่ต่างกัน อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนานักศึกษาให้มีสุขภาพอนามัยที่ดี เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดบริการสุขภาพและความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการจัดบริการสุขภาพ ตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษาและวิทยาเขตที่นักศึกษาสังกัด
3. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษา ตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษาและวิทยาเขตที่นักศึกษาสังกัด

3. ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 และได้เคยเข้ารับบริการสุขภาพจากแผนกพยาบาลประจำวิทยาเขต กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากตารางสำเร็จรูปที่ใช้สูตรของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ใช้วิธีการเลือกโดยการกำหนดสัดส่วน (Quota Sampling) และแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ .05

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา และวิทยาเขตที่นักศึกษาสังกัด

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นสภาพการจัดบริการสุขภาพและความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษา 4 ด้าน คือ 1) ด้านการตรวจสุขภาพ 2) ด้านการรักษาพยาบาล 3) ด้านการป้องกันโรคและอุบัติเหตุ 4) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ปรับปรุงจากเอกสารรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจัดบริการสุขภาพและความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาตามตัวแปรที่ศึกษา เป็นลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ สภาพการจัดบริการสุขภาพและความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 49 ข้อ แบ่งเป็นด้านการตรวจสุขภาพจำนวน 10 ข้อ ด้านการรักษาพยาบาลจำนวน 12 ข้อ ด้านการป้องกันโรคและอุบัติเหตุจำนวน 13 ข้อ และด้านการส่งเสริมสุขภาพจำนวน 14 ข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ตามวิธีของครอนบัค (Cronbach) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ได้ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์เจ้าหน้าที่แผนกพยาบาลประจำวิทยาเขต ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง

4.2 นำแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ในการตอบแบบสอบถาม ได้จำนวน 388 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.00 ของแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์หาค่าความถี่และค่าร้อยละ

5.2 ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพและความต้องการการบริการสุขภาพ นำไปวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t - test) และการทดสอบค่าเอฟ (F - test)

4. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีประเด็นสำคัญและนำมาสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (57.70 %) กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี (59.80 %) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (คิดเป็น 40.20 %) นักศึกษาส่วนใหญ่สังกัดในวิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (36.10%) นักศึกษาที่ใช้บริการสุขภาพจากแผนกพยาบาล ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 (29.90 %) จำนวนครั้งที่นักศึกษามาใช้บริการสุขภาพจากแผนกพยาบาลในปีการศึกษา 2549 ส่วนใหญ่มาใช้บริการสุขภาพ 1 ครั้ง (61.90 %) อาการเจ็บป่วยที่นักศึกษาต้องมาใช้บริการสุขภาพจากแผนกพยาบาล โดยส่วนใหญ่มีอาการเจ็บป่วยจากโรคระบบทางเดินหายใจ (35.60 %)

2. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ สภาพการจัดบริการสุขภาพในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นักศึกษามีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.95$)

เมื่อพิจารณาตามตัวแปร พบว่า นักศึกษานหญิงมีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดบริการสุขภาพในระดับมากกว่านักศึกษาชาย ($\bar{X} = 2.97$ และ 2.94 ตามลำดับ) นักศึกษาระดับปริญญาตรีมีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดบริการสุขภาพในระดับมากกว่านักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ($\bar{X} = 2.96$ และ 2.94 ตามลำดับ) นักศึกษาในแต่ละวิทยาเขต มีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดบริการสุขภาพโดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยาเขตกาฬสินธุ์ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตขอนแก่น และวิทยาเขตสกลนคร ($\bar{X} = 2.98, 2.96, 2.96, 2.93$ และ 2.87) เมื่อพิจารณาตามรายด้านของการจัดบริการสุขภาพ พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพในแต่ละด้านของการบริการสุขภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการป้องกันโรคและอุบัติเหตุ ด้านการรักษา พยาบาล ด้านการส่งเสริมสุขภาพ และด้านการตรวจสุขภาพ ($\bar{X} = 3.03, 2.98, 2.94$ และ 2.83)

3. ระดับความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$)

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรที่ศึกษา พบว่า นักศึกษานหญิงมีความต้องการการบริการสุขภาพในระดับมากกว่านักศึกษาชาย ($\bar{X} = 3.78$ และ 3.73 ตามลำดับ) นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงและนักศึกษาระดับปริญญาตรี มีความต้องการการบริการสุขภาพ ในระดับเท่ากัน ($\bar{X} = 3.75$)

นักศึกษาที่สังกัดในแต่ละวิทยาเขต มีความต้องการการบริการสุขภาพ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยาเขตกาฬสินธุ์ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตขอนแก่น และวิทยาเขตสกลนคร ($\bar{X} = 3.79, 3.76, 3.76, 3.72$ และ 3.70)

เมื่อพิจารณาตามรายด้านของการจัดบริการสุขภาพ พบว่านักศึกษามีความต้องการการบริการสุขภาพในแต่ละด้านของการบริการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการป้องกันโรคและอุบัติเหตุ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ และด้านการตรวจสุขภาพ ($\bar{X} = 3.84, 3.81, 3.80$ และ 3.51)

4. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษาและวิทยาเขตที่นักศึกษาสังกัด

4.1 นักศึกษาชายและนักศึกษานหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพทั้งโดยภาพรวมและในแต่ละด้านของการจัดบริการสุขภาพไม่แตกต่างกัน

4.2 นักศึกษาที่เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และระดับปริญญาตรี มีความเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพ ทั้งโดยภาพรวมและในแต่ละด้านของการจัดบริการสุขภาพไม่แตกต่างกัน

4.3 นักศึกษาที่สังกัดในแต่ละวิทยาเขต มีความเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพทั้งโดยภาพรวมและในแต่ละด้านของการจัดบริการสุขภาพไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละด้านของการบริการสุขภาพ พบว่า สภาพการจัดบริการสุขภาพที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านการตรวจสุขภาพ ระหว่างนักศึกษาสังกัดวิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับนักศึกษาสังกัดวิทยาเขตสกลนคร และระหว่างนักศึกษาสังกัดวิทยาเขตกาฬสินธุ์กับนักศึกษาสังกัดวิทยาเขตสกลนคร

5. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ย ความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษาและวิทยาเขตที่นักศึกษาสังกัด

5.1 นักศึกษาชายและนักศึกษานหญิง มีความต้องการการจัดบริการสุขภาพในทุกด้านและโดยสรุปรวมไม่แตกต่างกัน

5.2 นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง และระดับปริญญาตรี มีความต้องการการจัดบริการสุขภาพในทุกด้านและโดยสรุปรวมไม่แตกต่างกัน

5.3 นักศึกษาที่สังกัดในแต่ละวิทยาเขต มีความต้องการการจัดบริการสุขภาพในทุกด้านและโดยสรุปรวมไม่แตกต่างกัน

การอภิปรายผล มีประเด็นสำคัญดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของนักศึกษา เกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ จตุพร ชิดดี

(2540) ที่พบว่านักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ภาควิชา ได้ มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริการสุขภาพทุกด้าน อยู่ในระดับพอใช้ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล อีสาน จัดงบประมาณให้วิทยาเขตในสังกัด สำหรับการให้บริการสุขภาพกับนักศึกษาไม่เพียงพอ ทุกวิทยาเขต มีปัญหาการขาดบุคลากรเจ้าหน้าที่ประจำห้องพยาบาล รวมถึงบางวิทยาเขตไม่มีงบประมาณ ในการจ้างแพทย์มาประจำตรวจรักษาพยาบาลให้กับนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ สมปอง ใช้หวีพร (2527) ที่ศึกษาการบริการอนามัยในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ พบว่าปัญหาและอุปสรรคของการบริการสุขภาพ คือ การขาดแคลนงบประมาณ และการขาดแคลนบุคลากรโดยเฉพาะแพทย์ นอกจากนี้บุคลากรแต่ละวิทยาเขตที่รับผิดชอบการบริการสุขภาพ ในวิทยาเขต ยังมีภาระงานสอนหรืองานอื่นๆ ด้วย ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ ดุษณี ศุภวรรณกุล (2533) ที่ศึกษาปริญญาโทสาขาสุขศึกษาในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2522 - 2531 พบว่าด้านการ บริการสุขภาพในสถานศึกษายังไม่ได้มาตรฐาน เนื่องจากผู้บริหารไม่เข้าใจเกี่ยวกับงานด้านบริการ สุขภาพ และขาดบุคลากรผู้รับผิดชอบโดยตรง ส่วนบุคลากรที่มีอยู่ต้องรับผิดชอบงานสอนและงานอื่นๆ มาก

2. ระดับความคิดเห็นของนักศึกษา เกี่ยวกับความต้องการการบริการสุขภาพที่วิทยาเขตจัด ดำเนินการ โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ สุธยอด ชมสะห้าย (2540) ที่พบว่า นักศึกษาในวิทยาลัยพลศึกษากลุ่มภาคเหนือ มีความต้องการการบริการสุขภาพ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการป้องกันโรคและอุบัติเหตุอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน เป็นสถาบันการศึกษาที่เปิดการเรียนการสอน ด้านช่าง อุตสาหกรรม ด้านเกษตรกรรม และด้านบริหารธุรกิจ ซึ่งเป็นสาเหตุให้นักศึกษาได้รับอุบัติเหตุจากการ ฝึกปฏิบัติงานบ่อยครั้ง นอกจากนี้นักศึกษาซึ่งมีวัยวุฒิ มีการพัฒนาด้านความคิด ให้ความสำคัญของ เรื่องสุขภาพ จึงตระหนักว่าสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตรวมถึงจากสภาพ แวดล้อมและ จากพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น การเจ็บป่วยทั้งจากโรคติดต่อร้ายแรง โรคใหม่ๆ ที่ยังไม่ยารักษา จึงมี ความจำเป็นที่ทุกคนต้องเอาใจใส่ในด้านสุขภาพ จึงทำให้นักศึกษามีความต้องการการบริการสุขภาพใน ระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ยุพา หนูชา และกอบกาญจน์ มหัทธโน (2541) ที่พบว่าเพื่อให้วัยรุ่น ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริม ป้องกันและดูแลสุขภาพ ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาระบบ บริการสุขภาพสำหรับวัยรุ่น โดยพิจารณาความต้องการและข้อเสนอแนะของวัยรุ่นเป็นพื้นฐาน ดังนั้น รูปแบบการให้บริการสุขภาพสำหรับวัยรุ่น จึงมีรูปแบบเอกลักษณ์ใหม่ ที่เป็นมิตรกับวัยรุ่น และไม่ยึดติด อยู่กับระบบบริการสุขภาพลักษณะเดิมทั้งเรื่องบุคลากร การตกแต่งสถานที่ เวลาการให้บริการ และ ชนิดของการบริการ เพื่อให้วัยรุ่นเข้าถึง ยอมรับ และพึงพอใจต่อการบริการที่ได้รับ

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพในมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษาและวิทยาเขตที่นักศึกษาสังกัด

3.1 นักศึกษาชายและหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพที่ วิทยาเขตดำเนินการไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ กาญจนา ชำนาญกิจ (2535) ที่พบว่านิสิตชายและ หญิงในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีความคิดเห็นต่อการบริการสุขภาพไม่แตกต่างกัน

ทั้งนี้เป็นเพราะนักศึกษาชายและนักศึกษานหญิงได้รับความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง จากสถานศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ได้รับการปลูกฝังให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นของเรื่องสุขภาพ ซึ่งทุกคนไม่ว่าเพศชายหรือหญิงจะตระหนักว่าสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต

3.2 นักศึกษาที่เรียนระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพที่วิทยาเขตดำเนินการไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ จตุพร ชิดดี (2540) ที่พบว่า นักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนาคใต้ ที่เรียนหลักสูตรต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริการสุขภาพไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ทั้ง 5 วิทยาเขต มีวิทยุติในระดับเดียวกัน ได้รับการปลูกฝังความรู้ด้านสุขภาพเท่าเทียมกัน รวมทั้งทางวิทยาเขตจัดบริการสุขภาพให้ทุกคนอย่างเหมือนกัน เช่น มีการตรวจสุขภาพนักศึกษาใหม่ มีการประกันอุบัติเหตุให้กับนักศึกษา มีการจัดกีฬาและนันทนาการภายในวิทยาเขต เป็นต้น

3.3 นักศึกษาที่สังกัดวิทยาเขตต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพที่วิทยาเขตดำเนินการไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ มาลี สร้อยสุวรรณ (2529) ที่พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยครูสววิทยาลัรัตนโกสินทร์ที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริการสุขภาพไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน เป็นสถาบันการศึกษาที่เปิดการเรียนการสอน ในสาขาวิชาที่เกือบจะเหมือนกันหมดทุกวิทยาเขต ทั้งสายช่างอุตสาหกรรม สายเกษตรกรรม และสายบริหารธุรกิจ การจัดบริการสุขภาพให้กับนักศึกษาจึงไม่แตกต่างกัน รวมถึงที่สถานที่ตั้งของทุกวิทยาเขตอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักศึกษาที่เข้าศึกษาในวิทยาเขต ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีพฤติกรรมด้านสุขภาพ สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่คล้ายกัน

แต่เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า นักศึกษาวิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือและนักศึกษาวิทยาเขตกาฬสินธุ์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพ ด้านการตรวจสุขภาพ แตกต่างจากนักศึกษาวิทยาเขตสกลนคร ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก วิทยาเขตสกลนคร เป็นวิทยาเขตที่จัดตั้งขึ้นภายหลังประมาณ 10 ปี ในขณะที่วิทยาเขตอื่นๆ จัดตั้งมาแล้วไม่ต่ำกว่า 40 ปี การจัดบริการสุขภาพไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ยังไม่พร้อมเท่าที่ควร เช่น ไม่มีงบประมาณจ้างแพทย์มาประจำวิทยาเขตเป็นรายชั่วโมง เป็นต้น รวมถึงสถานที่ตั้งของวิทยาเขตสกลนคร ตั้งในเขตอำเภอพังโคน ห่างจากเขตชุมชน 3 กิโลเมตร ซึ่งต่างจากวิทยาเขตอื่นที่สถานที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ซึ่งนักศึกษาวิทยาเขตสกลนคร ส่วนใหญ่พักในหอพักของวิทยาเขต ในบางครั้งต้องใช้บริการสุขภาพจากแผนกพยาบาล ทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน มากกว่าวิทยาเขตอื่นๆ โดยเฉพาะในเวลากลางคืน วิทยาเขตอาจไม่ได้จัดเจ้าหน้าที่ไว้บริการสุขภาพ จึงทำให้นักศึกษาวิทยาเขตสกลนครมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพแตกต่างจากนักศึกษาวิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือและนักศึกษาวิทยาเขตกาฬสินธุ์

4. ผลการเปรียบเทียบความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษาและวิทยาเขตที่นักศึกษาสังกัด

4.1 นักศึกษาชายและหญิง มีความต้องการการจัดบริการสุขภาพ ที่วิทยาเขตดำเนินการ ทั้งโดยภาพรวมและในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ พัทรี คูวิจิตรจาร์ (2539) พบว่า

นักศึกษาชายและนักศึกษานหญิงในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า มีความต้องการการบริการสุขภาพ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะนักศึกษาได้รับการปลูกฝังให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการมีสุขภาพที่ดี จากการที่ได้เรียนวิชาพลานามัยและวิชาสุขศึกษา ทั้งในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และนักศึกษาสามารถรับรู้ข่าวสารการบริการสุขภาพต่างๆ ได้หลายวิธีทั้งสื่อหนังสือพิมพ์ วารสารสุขภาพ สื่อระบบอินเทอร์เน็ต จึงต้องการที่จะเจริญเติบโตเป็นเยาวชนประชาชน ที่มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง

4.2 นักศึกษาที่เรียนระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการการจัดบริการสุขภาพ ที่วิทยาเขตดำเนินการ ทั้งโดยภาพรวมและในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ จตุพร ชิดดี (2540) ที่พบว่า นักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ภาคใต้ที่เรียนหลักสูตรต่างกัน มีความต้องการการบริการสุขภาพไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะนักศึกษาทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และระดับปริญญาตรี เห็นความสำคัญของการมีสุขภาพดี และได้รับการปูพื้นฐานทางด้านสุขภาพ มาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เมื่อเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน และอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกันต้องดูแลสุขภาพตนเองให้แข็งแรง อยู่เสมอ ซึ่งการเรียนการสอนในแต่ละวิทยาเขตเน้นการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้นนักศึกษาจึงเห็นความสำคัญและต้องการมีสุขภาพดี

4.3 นักศึกษาที่สังกัดวิทยาเขตต่างกัน มีความต้องการการจัดบริการสุขภาพ ที่วิทยาเขตดำเนินการไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ทั้ง 5 วิทยาเขต มีสถานที่ตั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในสภาพสิ่งแวดล้อมเหมือนกัน นักศึกษามีพฤติกรรมด้านสุขภาพคล้ายกัน รวมถึงการจัดการเรียนการสอนในแต่ละวิทยาเขต เน้นการเรียนภาคปฏิบัติเหมือนกัน นอกจากนี้การจัดกิจกรรมด้านบริการสุขภาพของแต่ละวิทยาเขตมีลักษณะที่เหมือนกัน

จากสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาตามรายชื่อของสภาพการบริการสุขภาพที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย แต่ความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษาอยู่ในระดับมาก มีหลายข้อที่ควรนำมาพิจารณา ซึ่งจำเป็นที่แผนกพยาบาล ทั้ง 5 วิทยาเขต ที่มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดบริการสุขภาพให้กับนักศึกษา ต้องรีบดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริการสุขภาพให้มีเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะตามลำดับความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษาดังนี้

1. จัดสภาพโรงอาหารให้มีแม่ค้าขายอาหารที่สะอาด มีโต๊ะอาหารที่นั่งและภาชนะที่ถูกต้อง สุขลักษณะ มีปริมาณเพียงพอไว้บริการนักศึกษา
2. จัดให้มีแพทย์ ประจำห้องพยาบาล อย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 วัน
3. จัดให้มียาและเวชภัณฑ์สำหรับการปฐมพยาบาลที่ใช้ในห้องพยาบาลเพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา
4. จัดให้มีเตียงพยาบาลและเครื่องนอนเพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา
5. จัดให้มีห้องน้ำ ห้องส้วมที่สะอาดและเพียงพอต่อความต้องการของนักศึกษา
6. จัดบริการน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาดภายในวิทยาเขตอย่างเพียงพอ

7. จัดให้มีการดูแล รักษา ซ่อมบำรุง อุปกรณ์เครื่องมือฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาให้มีความปลอดภัยอยู่เสมอ
8. จัดให้นักศึกษาได้รับความสะดวกในการเข้ามารับบริการสุขภาพจากห้องพยาบาล

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 สภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ควรกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติงานการจัดบริการสุขภาพให้กับนักศึกษาทั้ง 5 วิทยาเขตให้มีมาตรฐานเดียวกัน
 - 1.2 ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ทั้ง 5 วิทยาเขต ควรจัดการวางแผนดำเนินงานในการจัดบริการสุขภาพให้กับนักศึกษาร่วมกันเป็นแนวทางเดียวกัน
 - 1.3 ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ทั้ง 5 วิทยาเขต ควรให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนการดำเนินงาน ทั้งด้านงบประมาณ ด้านบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการบริการสุขภาพในด้านต่าง ๆ
 - 1.4 ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ทั้ง 5 วิทยาเขต ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการ เพื่อวางแผนดำเนินงานและพัฒนางานบริการสุขภาพให้กับนักศึกษา ซึ่งคณะกรรมการในชุดนี้ควรจัดให้มีตัวแทนนักศึกษาเข้าร่วมในการดำเนินงานด้วย
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรศึกษาค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ไข เกี่ยวกับสภาพการจัดบริการสุขภาพในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ซึ่งนักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
 - 2.2 ควรศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการจัดบริการสุขภาพ ปัญหาการจัดบริการสุขภาพและความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลทั่วประเทศ
 - 2.3 ควรศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร และผู้รับผิดชอบด้านการบริการสุขภาพ ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลทั่วประเทศ เกี่ยวกับการบริหารจัดการบริการสุขภาพให้กับนักศึกษา
 - 2.4 ควรศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษา ที่มีต่อการจัดบริการสุขภาพของสถาบันอุดมศึกษาทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐบาล มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน

5. เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ชำนาญกิจ. (2535). ความคิดเห็นและความต้องการของนิสิตต่อการบริหารสุขภาพในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. ปรินญานินพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จิตพร ชิดดี. (2540). ความคิดเห็นและความต้องการของนักศึกษาพยาบาลต่อการบริการสุขภาพในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ภาควิชา. ปรินญานินพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- จุฬารักษ์ ไสตะ. (2539). การบริการอนามัยโรงเรียน. ขอนแก่น: คณะสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.
- คุณณี ศุภวรรณกุล. (2533). การศึกษาปริญญาโทสาขาสุขศึกษาในประเทศไทยระหว่างปี
พ.ศ. 2522-2531. ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ศุภยา แสงสว่าง. (2529). ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการใน
ด้านการบริการสุขภาพในวิทยาลัยพลศึกษา. ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต สาขา
วิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ธวัชชัย วรพงศธร. (2545). สถิติและระเบียบวิธีวิจัยในงานสาธารณสุข. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญส่ง โกสะ. (2542). วิจัยทางพลศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรรณณี บัญชรหัตถกิจ. (2545). อนามัยโรงเรียน. ขอนแก่น: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.
- พัชรีย์ คูวิจิตรจารุ. (2539). การศึกษาปัญหาและความต้องการการบริการสุขภาพของนักศึกษาใน
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พลศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาลี สร้อยสุวรรณ. (2529). การบริการสุขภาพในวิทยาลัยครูสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ตามความ
คิดเห็นของนักศึกษา. ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ยุพา หนูชา และคณะ. (2541). บริการสุขภาพที่วัยรุ่นต้องการ. การส่งเสริมสุขภาพและอนามัย
สิ่งแวดล้อม, 24, 1-4, (เมษายน - มิถุนายน).
- วันเพ็ญ ปัญราษ. (2545). ระบบบริการสุขภาพ. ขอนแก่น: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.
- สมปอง ไข่ไหวพริบ. (2527). การศึกษาบริการอนามัยในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554. กรุงเทพฯ
: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำเนา ขจรศิลป์. (2537). มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา 1 : พื้นฐานและบริการนักศึกษา. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- สุชาติ โสมประยูร. (2526). โปรแกรมสุขภาพในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุดยอด ชมสะห้าย. (2540). สภาพและความต้องการการบริการสุขภาพของอาจารย์และนักศึกษาใน
วิทยาลัยพลศึกษากลุ่มภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพลศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.